

KERÉK IMRE

(*Dunatáj*, 1990. 4.sz., december)

Baka István: Égtájak célkeresztjén

VÁLOGATOTT ÉS ÚJ VERSEK

A hetvenes évek elején indult költő, Baka István első verseskötete, a *Magdolna-zápor* (1975) olyan költőegyéniséggel ismertetett meg bennünket, akire viszonylag ritka megszólalásai ellenére s tán éppen azért, érdemes nagyon odafigyelni olvasóinak, pályatársainak. Szinte észrevétlenül, de nagyon is határozott irányú munkálkodással érett nemzedékének egyik legsúlyosabb szavú költőjévé. S nem csak költőként, hanem prózaíróként is ismertté tette nevét két prózakötetével (*Szekszárdi mise* – novellák, kisregény, dráma 1984; *A kisleány és a vámpírok* – kisregények, dráma 1988.) Mindemellett műfordí-

tóként Szoszнора, Tarkovszkij, Brodskij és más, főként orosz költők kiváló tolmácsolója, amit több önálló fordításkötet jelez eddig. Máris kiterjedt, sokirányú munkásságáért méltán kapta meg a József Attila-, Graves- és Radnóti-díjakat. Ritkán találkozik össze ennyire szerencsésen a szűkebb szakma és az olvasók sokaságának véleménye, mint Baka István munkásságának megítélésében. Nem véletlenül széles körben népszerű poézis az övé. Ma már egyértelműen megállapítható, hogy az illyési tárgyias-leíró és a Nagy László-i látomásos-mitologikus lírai törekvések nyomán is folytatható, megújítható a nemzet sors-

kérdéseivel foglalkozó, a jó ügyeket felvállaló líra több évszázadot felölelő hagyománya, mely nem zárja ki az avantgard törekvések iránti elmélyült tájékozódást sem. Ezeknek a hagyományoknak a felvállalásával, továbbvitelével Baka István nem áll ugyan egyedül pályatársai között, de az ő lírájában kap tán legerőteljesebben hangot a nemzet helyes önismeretre ösztönzésének szándéka, a magyar múlt tragikus fordulójának megidézése, a határontúli magyarság sorsa miatt érzett aggodalom és féltés, mely nemcsak övéi iránt érez felelősséget, de a tágabb emberiség tragédiái sem hagyják közömbösen.

Baka István új kötetének címe: *Égtájak célkeresztjén* – már önmagában is korunk fenyegetettségérzésének találó szimbóluma, amihez a címlap illusztrációja Zrínyi és a vadkan küzdelmével – a magyar történelem tragikus fordulóit asszociálja bennünk. Könyve a pályakép eddigi mérlege: válogatott és új verseit tartalmazza.

A kis közép-kelet-európai népek sorsközössége kezdettől sokat foglalkoztatja a költőt. *Bolgárok, A Jantra hídján*, s 1974-es keltezésű *Székelyek* című versének történelmi helyzetképe, sajnos, azóta sem sokat veszített időszerűségéből (itt hadd jegyezzem meg, hogy az akkori kultúráirányítók nem nagyon lelkesedtek az efféle versekért, szinte csodának éreztem, hogy megjelenhetett a Kortársban, s az is igaz, hogy nem túlságosan nyüzögtek költőink között a Baka Istvánhoz hasonló, önérzetes tartású költőegyénségek akkoriban). Újraolvasva a verset, ma is felkavarnak sötét hangulatot, kilátástalanságot sugalló sorai, bár a költő szándéka biztosan nem az, hogy lehangolja, pesszimiztává tegye olvasóját; ellenkezőleg: felrázni akar, közös cselekvésre ösztönözni:

*Évszázadok kalászaiból
kipergő népek sorsa sorsunk?
Ringunk a szél bölcsődalában...
Holnap ki tudja már, ki voltunk?*

...

*Ringunk a szél bölcsődalában...
Már borzolódnak a füvek.
Villámlik – martalóc-vigyorba
rándulnak újra az egek.*

(*Székelyek*)

S nem véletlenül idézi meg két nagysikerű poémájában a minden összeomlott érzésével viaskodó, a háború rémségeitől megundorodott Ady Endrét, illetve a Döblingi éjszaka rémeivel szembenéző Széchenyi Istvánt. (*Háborús téli éj-*

szaka, Döbling). E két nagyívű, hatásos költeményről az egyes előző kötetek kapcsán már elmondtam véleményemet, most csak annyit tennék hozzá, hogy hiszek benne: ezek a költemények újabb líránknak időálló értékei maradnak. Az egyszerre realiztikus és látomásos líra sodró nyelvezetű, egyéni verstechnikával megformált, míves darabjai ezek, akárcsak az elsődlegesen zenei ihletésű *Trauermarsch* vagy a *Mefisztó-keringő* látomásos lírája.

Fenti költemények arra is bizonyítékkal szolgálnak – s szinte minden verse egyúttal – hogy Baka lírájának első pillantásra szembeütő erőssége a nagy végleteket egyberántó metafora, a hatásos, erőteljes költői kép, a nyelv soronként nagy terheket vivő sűrűsége, tömörsége, szókincsének ízes, gyökeres magyarsága, a forma lehető tökéletessége. A nyelvet fölhangító, a verset laza szövésű prózává sekélyesítő divatokhoz, öncélú szóboncolásokhoz Bakának nem sok köze van, sok pályatársától eltérően ő mondani is akar valamit, de sohasem tesz engedményeket a forma rovására. Mindvégig, még kisebb igényű darabjaiban is egyenletesen magas színvonalon szól a legváltfülből értőkhöz is. (*Alkony*)

Baka költészeteszménye páratlan tömörséggel rajzolódik ki *A századvég költőihöz* című négy sorosában, melyben elutasítja a mellébeszélő, valóságidegen, hókuszpokuszokkal, öncélú bravúrokkal játszadozó költői törekvéseket:

*A húsként pirosuló alkonyatot
ellepték csillag-kukacok, – hiába
vágjuk a holdfényt hagymakarikákra:
nem nyomja el a rothadászagot.*

Baka István a maga törekvéseinek igazolásául gyakran fordul a nagy elődökhöz: Vörösmartyhoz, József Attilához, a kurucköltészet névtelen énekeseihez példáért. Ezek a költeményei (*Vörösmarty, 1850, Vázlat A vén cigányhoz, Isten fűszála, Változatok egy kurucdalra I-II.*) korántsem pusztán alkalmi ihlet lenyomatai, hanem mély és átfogó belső átélés, egy sajátos közérzet, hangulat kivetülései, a történelmi pillanatképek révén a jelen olvasójának nyújtanak erőt sorsa elviseléséhez, alakításához. Ez a szimbolikus nyelvezetű költészet egy alig-elviselhető közeli korszakban az akkor megengedett túl lényegesen több bátorsággal szól a múlt örvének a jelenhez, sosem kerülve meg az aktuális kényes kérdéseket sem:

*Azt hittük, sorsunk szálait
jövendővé szövi e kor.
Megszóttak szőnyeggé, mire
a hódító tipor.*

*Harcolni? Itt, ahol a domb
s a rétek kendőjén a dér
a győzteseknek felkínált
só és kenyér?*

(Fegyverletétel)

Baka költészete mégsem napi kérdések leltárát sorakoztató aktuállíra. A múlandó politikai

történésekhez alig van köze, mindig egyetemes összefüggésekben gondolkodik s így emeli időtlenné, igazi költészetté mondandóit s nyújt biztatást a szorongó olvasónak: „nem tarthat már nagyon soká az út / hamarosan megérkezem”
(Ady Endre vonatán)

(Szépirodalmi, 1990)

KERÉK IMRE